

Universitatea
Transilvania
din Braşov

ŞCOALA DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ

Facultatea: **LITERE**

DOCTORAND

ZOTESCU FL.-A. ALEXANDRA

**VIATA LITERARA A DECENIILOR 5 ŞI 6 ÎN COMUNISMUL
ROMÂNESC: MĂRTURII DESPRE REZISTENŢĂ ŞI
COMPROMIS**

**THE LITERARY LIFE OF THE DECADES 5 AND 6 DURING
THE ROMANIAN COMMUNISM: TESTIMONIES ABOUT
RESISTANCE AND COMPROMISE**

REZUMAT / ABSTRACT

Conducător ştiinţific

PROF. UNIV. DR. RODICA ILIE

BRAŞOV, 2020

COMPONENTA

Comisiei de doctorat

Numită prin ordinul Rectorului Universităţii Transilvania din
Braşov

Nr. din

PREŞEDINTE: conf. univ. dr. Adrian Lăcătuş

CONDUCĂTOR ŞTIINŢIFIC: prof. univ. dr. Rodica Ilie

REFERENŢI: prof. univ. dr. Andrei Terian

prof. univ. dr. Vasile Spiridon

conf. univ. dr. Mihai Ignat

Data, ora şi locul susţinerii publice a tezei de doctorat: 11.09.2020, ora 11:00, pe platforma <https://bbb.unitbv.ro/b>, cu înregistrare integrală.

Eventualele aprecieri sau observaţii asupra conţinutului lucrării vor fi transmise electronic, în timp util, pe adresele: rodicailie@unitbv.ro / adazotescu@unitbv.ro

Totodată, vă invităm să luaţi parte la şedinţa publică de susţinere a tezei de doctorat.

Vă mulţumim.

Cuprins

ARGUMENT	5
I. LITERATURA ROMÂNĂ SUB COMUNISM	
1.1.Viaţa literară	8
1.2.Literatura română sub zodia proletcultismului	14
1.3.Cenzura comunistă	28
1.3.1.Cenzura comunistă în perioada proletcultismului românesc	33
1.4.Forme ale libertăţii de exprimare prin literatură	41
II. JURNALE ŞI MEMORII – ADEVĂR SAU PROVOCARE	
2.1 Canonul literaturii subiective - autenticitate vs. histrionism.....	47
2.2. Discursul autobiografic	59
2.3. Jurnale şi memorii – adevăr şi mistificare	63
III.MĂRTURII DESPRE REZISTENŢĂ ŞI COMPROMIS ÎN COMUNISMUL DEJIST	
3.1. Ov.S. Crohmălniceanu: <i>Amintiri deghizate</i>	72
3.2. M.R. Paraschivescu: <i>Jurnalul unui cobai</i>	89
3.3. Mihai Beniuc: <i>Sub patru dictaturi. Memorii (1940-1975)</i>	101
3.4. Lucia Demetrius: <i>Memorii</i>	118
3.5. Nina Cassian: <i>Memoria ca zestre</i>	133
3.6. Paul Cornea: <i>Ce a fost – cum a fost. Paul Cornea de vorbă cu Daniel Cristea-Enache</i>	153
3.7. În loc de concluzie.....	168

IV. PREȚUL TĂCERII / FEȚELE TĂCERII

4.1. Autojustificarea / eufemizarea culpei	171
4.2. Fețele tăcerii – statutul memorialiștilor în epoca deștă	191
4.2.1. Ov.S. Crohmălniceanu – <i>munca ideologică în promovarea realismului socialist</i>	191
4.2.2. M.R. Paraschivescu – <i>poetul incertitudinilor</i>	194
4.2.3. Mihai Beniuc – <i>poetul militant</i>	196
4.2.4. Lucia Demetrius – <i>dramaturgul clasei muncitoare</i>	198
4.2.5. Nina Cassian – <i>artistul ținut în „șah”</i>	199
4.2.6. Paul Cornea și <i>utopia comunistă</i>	202
4.3. Memoria selectivă	202
CONCLUZII	209
BIBLIOGRAFIE	215
LISTĂ DE ABREVIERI	221
PREZENTARE BILINGVĂ (RO-EN)	222

CONTENT

ARGUMENT	5
 I. THE ROMANIAN LITERATURE UNDER COMMUNISM	
1.1.The literary life	8
1.2.The Romanian literature under proletcultism	14
1.3.The communist censorship	28
1.3.1. The communist censorship during the Romanian proletcultism.....	33
1.4.Aspects of free expression through literature	41
 II. JOURNALS AND MEMORIES – TRUTH OR CHALLENGE	
2.2 The canon of the subjective literature - authenticity vs. histrionism.....	47
2.2. The autobiographic discourse	59
2.3. Journals and memories – truth and mystification	63
 III. TESTIMONIES ABOUT RESISTANCE AND COMPROMISE DURING DEJ LEADING	
3.1. Ov.S. Crohmălniceanu: <i>Amintiri deghizate</i>	72
3.2. M.R. Paraschivescu: <i>Jurnalul unui cobai</i>	89
3.3. Mihai Beniuc: <i>Sub patru dictaturi. Memorii (1940-1975)</i>	101
3.4. Lucia Demetrius: <i>Memorii</i>	118
3.5. Nina Cassian: <i>Memoria ca zestre</i>	133
3.6. Paul Cornea: <i>Ce a fost – cum a fost. Paul Cornea de vorbă cu Daniel Cristea-Enache</i>	153
3.7. Instead conclusions.....	168

IV. THE PRICE OF THE SILENCE/ THE FACES OF THE SILENCE

4.1.The self-apology / the euphemism of the guilt.....	171
4.2.The faces of the silence – the position of the memoirists during the communism	191
4.2.1. Ov.S. Crohmălniceanu – <i>the ideological work in promoting the socialist realism</i>	191
4.2.2. M.R. Paraschivescu – <i>the poet of the incertitude</i>	194
4.2.3. Mihai Beniuc – <i>the militant poet</i>	196
4.2.4. Lucia Demetrius – <i>the playwright of the working class</i>	198
4.2.5. Nina Cassian – <i>the artist kept in check</i>	199
4.2.6. Paul Cornea <i>and the communism utopia</i>	202
4.3.The selective memory	202
CONCLUSION	209
BIBLIOGRAPHY	215
ABBREVIATION LIST	221
BILINGUAL PRESENTATION (RO-EN)	222

Lucrarea de față, *Viața literară a deceniilor 5 și 6 în comunismul românesc: mărturii despre rezistență și compromis*, are ca scop principal, pe de o parte, cercetarea și delimitarea trăsăturilor definitorii ale literaturii subiective în spațiul românesc, iar pe de altă parte, analiza unor texte memorialistice reprezentative din epoca postcomunistă, mai ales prin prisma mărturiilor despre viața literară în comunism și a atitudinii adoptate de scriitori în raport cu Puterea: de rezistență sau compromis.

Probabil unele dintre cele mai așteptate cărți după Revoluție au fost jurnalele scriitorilor care au trăit și și-au desfășurat activitatea literară, onorabil sau nu, în regimul dictatorial. Acestea conturează tabloul vieții literare din perioada comunistă; fiecare dintre autorii care au avut ulterior curajul de a-și expune public viața a fost judecat pentru atitudinea adoptată în fața situației de criză, însă un lucru este cert: pe toți acești scriitori îi unește traversarea unei altfel de experiențe, o experiență dramatică în care libertatea de inspirație și de creație a fost abolită.

Cercetarea rămâne însă deschisă, întrucât nu s-a urmărit realizarea unui tablou complet al literaturii confesive din literatura noastră, cu precădere al tuturor jurnalelor și memoriilor apărute după 1989 în peisajul literar românesc. Drept urmare, analiza cuprinde o parte dintre aceste mărturii, fără ca subiectul să fie complet epuizat. Selectarea materialelor cercetate a fost motivată de statutul scriitorilor în epoca dejistă, de raportul lor cu Puterea, iar condiția esențială a fost ca textele confesive să fi fost făcute publice în perioada postcomunistă, pentru că tocmai acest aspect a determinat poziția scriitorilor (de cele mai multe ori anticomunistă) și caracterul mărturiilor (de autojustificare sau de asumare a atitudinii duplicitare).

Cei șase autori se înscriu în rândul celor mai titrați oameni de litere ai epocii proletcultiste, care printr-o permanentă muncă în slujba partidului, răspund sarcinilor venite de la conducere pentru propagarea ideologiei în operele lor și culturalizarea maselor. Așadar, cine ar fi fost mai îndreptățit să vorbească despre viața literară în comunismul anilor '50-'60 decât poetul militant, secretarul și mai apoi președintele Uniunii Scriitorilor – Mihai Beniuc, unul dintre cei mai în vogă dramaturgi socialiști ai vremii, preferat de însuși Gheorghe Gheorghiu-Dej – Lucia Demetrius, poeți fideli regimului – Nina Cassian și Miron Radu Paraschivescu, criticul literar activ în propagarea ideologiei – Ov.S. Crohmălniceanu, sau istoricul și criticul literar care a ocupat funcții importante de conducere în Ministerul Culturii (la Direcția Teatrelor și Instituțiilor

Muzicale, Direcția Generală a Editurilor, Studioul Cinematografic București, la Institutul de Istorie și Teorie Literară *G. Călinescu* – Paul Cornea?

Lucrarea este structurată în patru capitole: *Literatura română sub comunism, Jurnală și memorii – Adevăr sau provocare, Mărturii despre rezistență și compromis în comunismul dejist, Prețul tăcerii/ Fețele tăcerii* și *Concluzii*. Primele două capitole sunt teoretice și urmăresc o conturare a trăsăturilor ce definesc literatura subiectivă scrisă în perioada comunistă, iar următoarele două capitole propun o analiză efectivă a fiecărei mărturii în parte: intervalul temporal acoperit, statutul scriitorilor în epocă, breasla scriitoricească, tehnica adoptată în scrierea confesiunii, atitudinea de autojustificare sau de asumare a compromisului, relația cu Puterea.

Primul capitol, *Literatura română sub comunism*, propune o intruziune în viața literară românească marcată de schimbările istorice și politice ale vremii. Noua literatură, agreată și promovată de Partid, respecta „tipicul” realismului socialist, aducând în prim plan viața activiștilor de partid, a oamenilor muncii, responsabili, susținători demni de încredere ai ideologiei, și creiona o realitate din care să reiasă binefacerile comunismului, interesul pentru bunăstarea oamenilor de rând și lupta continuă împotriva anticomuniștilor, care distrugeau spiritualitatea românească. Vorbind strict de literatura din anii proletcultismului, respectiv deceniile '5-'6, ne aflăm aproape exclusiv pe teren politic. În cei aproape douăzeci de ani au existat scriitori valoroși, dar nu a existat o literatură autentică în sensul adevărat al cuvântului, ca fenomen cultural, ci doar formă de literatură aservită regimului, o replică lipsită de valoare și autenticitate. Literatura trebuia să devină mijloc de educare comunistă a maselor și de formare a conștiinței socialiste. Eroul pozitiv reprezenta un model de urmat pentru oamenii muncii, întruchipând toate virtuțile revoluționarului comunist.

Realitatea comunistă ideală exista doar la nivel teoretic, căci, de fapt, comunismul era dur și oamenii resimțeau acest lucru din plin. Rolul cenzurii și al propagandei a fost tocmai de a anihila prăpastia dintre ideologie și realitate. Cenzura a fost aplicată la toate nivelurile: era o modalitate de control al informațiilor, un instrumentul folosit de regim în restructurarea concepțiilor maselor, în deformarea relațiilor interpersonale sau în rescrierea istoriei, astfel încât să servească direcției impuse de Partid.

Nu putem vorbi de fenomenul unei rezistențe prin cultură în spațiul românesc, ci, mai exact, de adoptarea unei atitudini de neutralitate, la granița dintre servilismul în slujba regimului și refuzul categoric al unui compromis estetic. Criticând deciziile Partidului sau ilustrând aspecte ale realității care nu conveneau regimului echivala cu asumarea sentinței dure (dispariția din viața culturală) și nimeni nu risca să acționeze fără să țină cont de repercusuni sau să accepte nestingherit sancțiunile. De aceea, se vedeau nevoiți să apeleze la autocenzură, singura variantă prin care se mențineau „la adăpost” și în siguranță. Fiecare artist a înțeles rezistența prin cultură în manieră proprie, unii păstrând o decență în întreaga activitate literară desfășurată, alții au fost dispuși să facă sacrificii, sau o altă categorie, a celor care și-au însușit fățarnic atitudinea duplicitară, de rezistență și compromis. În plus, mai există cei care au dispărut o vreme din peisajul literar, sub motivul că tăcerea asumată a fost, de fapt, o formă de rezistență, ce i-a salvat de un eventual pact cu regimul care ar fi însemnat o încălcare a principiilor morale și estetice.

În capitolul al doilea, *Jurnale și memorii – Adevăr sau provocare*, am sistematizat și analizat diferite opinii referitoare la jurnale și memorii ca gen literar aflat „la graniță” și dacă putem vorbi de un canon al literaturii subiective.

Putem spune că orientarea scriitorilor români către memorialistică, mai ales după anii 90, apare ca un act reparator, de justificare, determinat de nevoia de reconciliere cu trecutul personal, dar și de noul orizont de așteptare. Literatura contemporană a dat glas scriitorilor eliberați de sub constrângerile comunismului, deveniți liberi în gândire și exprimare, dornici de a scrie fără prejudecăți. Epoca postmodernă este marcată de libertăți în toate domeniile, iar mass-media, avidă după senzațional și audiență, scoate la iveală detalii intime pe care publicul le devorează. Ultimele transformări moderne ale literaturii desființează granițele între ceea ce este permis și ce e interzis. La baza acestor modificări majore stă trecutul istoric al poporului, îndeosebi ideologia comunistă care a marcat profund mentalitatea, personalitatea oamenilor, atitudinea față de problemele existențiale și modul de a scrie literatură.

Literatura subiectivă este produs al eului biografic, având interes literar limitat, și cuprinde, pe de o parte, biografiile și autobiografiile, iar pe de altă parte, jurnalele intime, caietele de lucru și epistolele. Aceste tipuri de scriere au ca punct comun *pactul autobiografic*, condiția de autenticitate și de sinceritate.

Situate la frontiera dintre literatură confesivă și istorie, textele memorialistice au valoare de documente istorice valoroase, prin autenticitatea mărturiilor. Autorii care optează pentru literatura subiectivă au ca scop introspecția, eul devine un *axis mundi*, în jurul lui este construită întreaga narațiune. Autenticitatea experienței trăite dă altă culoare artistică memoriilor, plăsmuiește o literatură a autenticului. Pe de altă parte, memoria presupune reactualizarea în conștiință a ceea ce am trăit la un moment dat în trecut, prin declanșarea spontană a fluxului, prin asocierea unor senzații, sentimente, impresii.

În cazul mărturisirilor apărute după 1989, după depășirea perioadei de criză și asigurarea că dispun de o siguranță personală, discursul narativ al autorilor în cauză este adesea dominat de sentimentul de remușcare, vină sau rușine. Confesiunile sunt făcute publice tocmai pentru justificarea unor alegeri, atitudini ori asumarea culpei și a regretului de a fi ales varianta compromisului estetic, respectiv a colaborării cu Securitatea.

Sentimentul general desprins este că, în prezentul postceaușist, cei care aleg să își publice memorii își arată doar fațeta bună, caută să-și proclame public imacularea, sau, dimpotrivă, își afirmă păcatul de a se fi aliat cu puterea, dar găsesc o justificare în momentul istoric neprielnic. Cert este că aceste texte rămân mărturii valoroase ce scot în evidență, de la caz la caz, pe lângă faze biografice ale autorilor, viața literară în comunismul românesc cu tot ceea ce a însemnat: cenzură și autocenzură, bârfe, relații cu puterea, idei, mentalități, obiceiuri, portrete, compromis și rezistență.

Următorul capitol, *Mărturii despre rezistență și compromis în comunismul dejist* reprezintă o analiză detaliată, de formă și conținut, a celor șase mărturii selectate spre cercetare: Ov.S. Crohmălniceanu - *Amintiri deghizate* (1994), M.R. Paraschivescu - *Jurnalul unui cobai* (1994), Mihai Beniuc - *Sub patru dictaturi. Memorii (1940-1975)* - (1999), Lucia Demetrius - *Memorii* (2005), Nina Cassian - *Memoria ca zestre* (2003/2010) și Paul Cornea - *Ce a fost – cum a fost. Paul Cornea de vorbă cu Daniel Cristea-Enache* (2013).

Unul dintre criticii literari români importanți după cel de-al Doilea Război Mondial, activ mai ales după 1953, Ov.S. Crohmălniceanu nu se dezice nici în *Amintirile* sale, făcând un adevărat exercițiu de analiză literară prin rememorarea unor experiențe din epoca comunistă. Astfel, cartea sa este structurată pe capitole ce aduc în prim plan personaje literare reprezentative cu care criticul a fost contemporan și pe care, de la caz la caz, i-a cunoscut mai mult sau mai

puţin. Titlurile celor 15 capitole motivează, deci, tocmai de ce *Amintirile* sunt *deghizate*, acestea devin uneori o justificare a criticului în faţa publicului. Sunt expuse cazuri celebre din istoria literară românească, atitudinea scriitorilor, valoarea lor literară şi păcatul de a se înscrie pe linia ideologică a partidului de teama unor represalii sau din contră, atraşi de iluzia succesului. Aşa cum însuşi autorul mărturiseşte, *deghizate* fiindcă sunt nişte amintiri care nu răsar prin solicitarea directă a memoriei să-şi deschidă cămăările, ci se iscă din actul de exegeză literară.

Jurnalul lui Miron Radu Paraschivescu acoperă cincisprezece ani din viaţa autorului, perioada 1940-1954, în plin proces de schimbare a vieţii politice din România. Consemnările memorialistului respectă structura unui jurnal intim şi condiţia cronologică, autorul nu scrie zilnic, însă regulat. Astfel, la nivel structural, anii evocaţi sunt delimitaţi în cincisprezece capitole ce cuprind notaţiile de pe parcursul anului, mai frecvente sau sporadice, aşa cum se întâmplă în anii 1949 (o singură însemnare) sau 1951 (două însemnări). Principalele teme aduse în discuţie sunt probleme politice ale vremii (războiul, mişcarea legionară, aderarea la comunism), viaţa literară (prietenii şi antipatiile dintre scriitori), marile iubiri şi relaţiile furtunoase (Loti, Flori, Margareta, Judith, Magdalena, Sidonia, Cornelia, Mioara, Mariana) şi permanenta luptă a autorului cu cuvintele, dorinţa de a scrie mult şi bine, de a fi apreciat, intenţia declarată de a-şi publica jurnalul, succesele şi eşecurile din plan literar.

Aşa cum anunţă şi titlul, *Memoriile* lui Mihai Beniuc surprind cele mai importante perioade pe care le-a traversat autorul de-a lungul vieţii sale, sub dictatura comunistă din spaţiul românesc, în decurs de mai bine de trei decenii. Paginile memorialistice surprind în cele douăzeci şi nouă de capitole viaţa literară în comunism din perspectiva unui poet angajat fidel ideologiei, dar şi din poziţia de înalt funcţionar al partidului în sistemul de îndrumare a literaturii. Titlurile capitolelor au caracter rezumativ şi schiţează: portretele unor scriitori, probleme politice interne şi externe, aspecte din viaţa literară în care a fost direct implicat.

Mihai Beniuc a fost un comunist convins, fidel al acestei ideologii, de care nu s-a dezis niciodată şi pe care a îmbrăţişat-o cu convingerea sinceră că destinul ţării noastre sub comunism, şi implicit al literaturii române, va fi unul glorios. Se infăţişează drept un apărător al scriitorilor, căci ori de câte ori are posibilitatea, prin prisma înaltei sale funcţii, ajută nume mari din literatura română.

Publicate în 2005 la Editura Albatros, *Memoriile* Luciei Demetrius surprind cele mai importante momente din viaţa sa, pe care, după cum mărturiseşte, abia după anii 1980 începe să

le consemneze, adunând în caiete impresii, așa cum i-au rămas în amintire. În cele peste 500 de pagini sunt evocate amintiri din copilăria, adolescența, tinerețea și anii târzii ai autoarei, viața literară dinainte și după 23 August 1944 și traseul său literar, cu suișuri și coborâșuri.

Deși nu urmăresc strict cronologic firul întâmplărilor, amintirile autoarei sunt evocate și legate prin prisma memoriei subiective, lăsând frâu liber ideilor să curgă, revenind și insistând asupra unor evenimente sau, din contră, comprimând perioade mai mari. Despre relația cu Puterea Lucia Demetrius nu vorbește foarte mult, ci povestește faptele ca pe un dat firesc, fără să amintească împrejurările în care ajunge într-un timp scurt în rândul scriitorilor cei mai titrați ai vremii și membră a celor mai importante comisii. Întemeiată pe aceste credințe, Lucia Demetrius scrie masiv, în anii '50, o literatură dramatică al cărei schematism o reduce la condiția de simplă ilustrare a unor directive ideologice, piese precum *Cumpăna*, *Vadul nou*, *Oameni de azi* sunt schematice până la limita insuportabilului.

Lucia Demetrius nu își neagă orientarea politică și nici alegerile, are în schimb naivitatea de a vedea partea pozitivă a acelor vremuri, prielnice ei, afirmând, în acest sens că exista o nouă stimă pentru scriitor, se promova cultura prin organizarea unor Case de Creație, în care să se poată lucra în liniște, la Comitetul pentru Artă sau la secția culturală a C. C.-ului se acorda un real interes pentru bunăstarea artiștilor.

Comprimat în trei cărți, jurnalul Ninei Cassian acoperă cea mai mare parte din viața autoarei. Astfel, Cartea I evocă evenimentele anilor 1948-1953, Cartea a II-a intervalul 1954-1985 și Cartea a III-a, anii 1985-2005. Jurnalul este consemnat cu regularitate, iar dacă în Cartea I cei 5 ani sunt surprinși în peste 300 de pagini, ulterior, în Cartea a II-a și a III-a perioadele sunt comasate, fiind rediate doar episoadele mai importante.

Consemnările Ninei Cassian par să se împartă între activitatea literară, goana după succesul mult așteptat în perioada proletcultistă și tumultoasa viață intimă, aventurile sale amoroase. În ciuda obstacolelor întâmpinate și a limitării excesive a libertății de exprimare pe care cei mai mulți dintre scriitori o reclamă în obsedantul deceniu, Nina Cassian a scris masiv, fără prea multe abateri, în spiritul realismului socialist. Mărturisește că s-a confruntat cu o criză artistică începând cu anul 1951, în care părea să nu își mai găsească vocea interioară, resursele poetice. Nu se pune însă problema unei absențe atât de îndelungate din peisajul literar, căci scria în continuare la comandă, poate mult prea mult în spirit ideologic, ceea ce a dus și la estomparea oricărei încercări de autentică literatură, fără implicații politice. Această cumpănă se va accentua

până în 1953 și abia în vara lui 1956, în satul 2 Mai, gândurile și ideile se limpezesc, prilejuindu-i un al doilea „debut”, în 1957. La începutul anilor '60 poeta număra peste douăzeci de volume de versuri și nu era nici pe departe de a se opri.

Jurnalul este scris în trei perioade istorice diferite: jurnalul inițial structurat în trei cărți, apoi în '75-'79 revine cu completări, recitind paginile de jurnal, iar între '87-'03 adaugă comentarii newyorkeze și până la publicare. Astfel, cititorul are o perspectivă completă asupra modului în care autoarea se raportează la evenimente contemporane și nu își permite să dea frâu liber unor opinii personale decât ulterior, în completările din exil, când se simte în siguranță, departe de pericolul din România.

Memoriile lui Paul Cornea sunt ilustrate sub forma unui dialog cu criticul literar Daniel Cristea-Enache, în care autorul răspunde întrebărilor pertinente cu privire la *Ce a fost. Cum a fost*, de fapt, în epoca mult disputată care i-a marcat existența. În cele douăzeci și unu de capitole cu titluri rezumative sunt surprinse cele mai importante evenimente din istoria comunismului românesc, cu precădere cele din timpul dictaturii lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, când activitatea sa în slujba partidului a fost mult mai intensă.

Memoriile acoperă aspecte legate de biografia autorului, istoria comunismului și aderarea sa la și, în cea mai mare parte, viața literară în comunism: activitatea și relațiile sale cu breasla scriitoricească în calitate de secretar al UTM-ului, apoi director general în Ministerul Culturii, având sarcina de a coordona Direcția Teatrelor și Direcția Muzicii, Studioul Cinematografic și director general la Edituri. În primele două decenii ale comunismului, Paul Cornea se afirmă în domeniul profesional, ocupând diferite funcții în Ministerul Culturii între 1952 și 1964. Ulterior, pe la jumătatea anilor '60, autorul realizează că nu există un comunism conciliabil cu libertățile și drepturile omului și are loc ruptura în mod absolut și irevocabil de convingerile din tinerețe și alege să se izoleze într-un veritabil exil interior și să se concentreze pe activitatea la catedră. Spre deosebire de alți scriitori militanți ai epocii, atitudinea lui Cornea este mai reținută, optând să accepte cât mai puține și irelevante compromisuri, într-o poziție duplicitară care să nu atragă ura propagandiștilor.

Cel de-al patrulea capitol, intitulat sugestiv *Prețul tăcerii/ Fețele tăcerii*, evidențiază, pe de o parte, statutul acestor șase scriitori în epocă, iar pe de altă parte cum își justifică mărturiile publicate postcomunism. Astfel, unii au fost privilegiați de regim, precum Ov.S.

Crohmălniceanu, Lucia Demetrius, Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc sau Paul Cornea, sau ținută mereu în tensiune, cum este cazul Ninei Cassian, care nu s-a bucurat niciodată pe deplin de încrederea Partidului, indiferent de cât de mult și-a dat silința în acest sens. Crohmălniceanu surprinde evenimentele din perspectiva criticului literar aservit regimului, cu rol de îndrumător al literaturii, la fel ca Paul Cornea sau Mihai Beniuc, care s-au afirmat mai mult în rolurile de conducere a breselei scriitoricești sau a anumitor direcții culturale de propagandă, Lucia Demetrius ca voce autorizată a dramaturgului aflat în grațiile lui Gheorghiu-Dej, Miron Radu Paraschivescu și Nina Cassian – supuși ideologiei și avizi după recunoaștere și consacrare artistică în rândul contemporanilor.

Autorii nu se dezic nici în aceste texte, astfel că acordă importanță modului în care scriu jurnalele/ autobiografiile/ memoriile/ amintirile, conștientizând faptul că vor deveni măturii, documente istorice cu valoare literară pentru posteritate. Dacă unii au șansa de a trăi și experimenta momentul publicării măturii (Nina Cassian, Paul Cornea), alții știu că ele vor apărea post-mortem, dar toți au grijă să se construiască pe sine ca personaje, urmărind un scop precis: să justifice într-un mod sau altul atitudinea pro-comunistă (pe care o consideră singura îndreptățită în contextul istoric dat), textele scrise „la comandă” în direcția impusă de la centru și întreaga activitate desfășurată pentru servirea ideologiei politice.

În *Concluzii* sunt reluate sub formă sintetică toate ideile formulate de-a lungul cercetării în urma analizei efectuate pe textele-suport și asupra noțiunilor teoretice abordate. Toate cele șase măturii sunt relevante pentru ilustrarea vieții literare românești sub comunism dejist, mai cu seamă pentru faptul că fiecare autor aduce în atenție aspecte diferite, în funcție de poziția sa la vremea respectivă. Fiecare dintre autorii care a avut ulterior curajul de a-și expune public viața a fost judecat pentru atitudinea adoptată în fața situației de criză, însă un lucru este cert: pe toți acești scriitori îi unește traversarea unei altfel de experiențe, o experiență dramatică în care libertatea de inspirație și de creație au fost îngădite.

PREZENTARE BILINGVĂ

Lucrarea de față propune conturarea vieții literare românești în timpul deceniilor 5 și 6 ale regimului comunist, prin analiza unor jurnale, memorii sau autobiografii ale unor dintre cei mai seamă reprezentanți ai proletcultismului românesc și relația lor cu Puterea: acceptarea unui compromis etic sau adoptarea unei atitudini duplicitare care să le asigure confortul. În timpul comunismului literatura a fost subordonată politicului, iar scriitorii au devenit funcționari ai sistemului. Respectând indicațiile Partidului, cenzorii cereau modificări de viziune a scriitorilor. Pentru ca literatura să corespundă imperativelor creatorul trebuia să se inspire din realitatea socialistă, să promoveze optimismul revoluționar, aducând în prim plan viața activiștilor de partid, a oamenilor muncii pentru creionarea o realitate din care să reiasă binefacerile comunismului, interesul pentru bunăstarea oamenilor de rând. Curând, peisajul cultural românesc a devenit tot mai degradat, literatura a devenit instrument de propagandă aservită ce servea politicului prin glorificarea acțiunilor Partidului.

Cele șase mărturii selectate spre cercetare sunt importante pentru valoarea lor documentară, istorică, politică și literară și relevante pentru ilustrarea vieții literare românești sub comunism deșert, mai cu seamă pentru faptul că fiecare autor aduce în atenție aspecte diferite, în funcție de statutul său în perioada respectivă. Fiecare dintre autorii care a avut ulterior curajul de a-și expune public viața a fost judecat pentru atitudinea adoptată în fața situației de criză, însă un lucru este cert: pe toți acești scriitori îi unește traversarea unei altfel de experiențe, o experiență dramatică în care libertatea de inspirație și de creație au fost îngrădite.

This study defines the main features of the Romanian literature during the first two decades of communism, by analysing the journals, memories or autobiographies of some of the main Romanian writers representing the Proletcultism and their relationship with the political class: accepting the ethical compromise or having a duplicitous attitude to insure them the comfort. As concerning the culture, during communism the literature was subordinated to the political system and the writers became sometimes officers of that system. By respecting the Party's indications, the censors asked the writers changes of vision. They had to get inspired only from the socialist actuality, to promote the revolutionary optimism by exposing the Party's activist life, the working class, the benefits of the regime and the interest in assuring a sense of well-being to the ordinary people. The cultural view during the Romanian communism became more and more degraded, the literature served the politics, stood for the regime and glorified the Party's action.

All the six testimonies chosen to research are important for their documentary, historical, political and literary values and also relevant for illustrating the Romanian literary life during communism, especially for the fact that each author brings into discussion different aspects concerning their social position at that time. Although these authors who had the courage to expose their lives were judged because of their attitude in the crucial moments, there is a certain, that they all experienced a dramatic period in which the freedom of inspiration and creation were restricted.